УДК 351.7

Л. П. Оверчук,
здобувач, Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (УНПЦ ЕМД та МК), м. Київ

УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНИМ ПОСТАЧАННЯМ МОБІЛЬНИХ ФОРМУВАНЬ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ МИРНОГО ЧАСУ

У статті розглянуто проблеми управління медичним постачанням мобільних медичних формувань в умовах надзвичайних ситуацій мирного характеру.

In the article the problems of management the medical supply of the mobile medical teams are considered in the conditions of emergencies of peaceful character.

Ключові слова: медичне постачання, мобільні медичні формування, надзвичайна ситуація.
Key words: medical supply, mobile medical teams, emergencies.

ВСТУП

Визначення факторів ризику та епідеміології можливих надзвичайних ситуацій (НС) з урахуванням кількості населення та ймовірної кількості постраждалих, які потребують надання екстреної медичної допомоги (ЕМД), є важливим кроком для максимально можливого зниження рівня санітарних втрат населення за умов НС.

Планування ліквідації наслідків можливих катастроф здійснюють на підставі попереднього досвіду їх виникнення в регіоні та прогнозу імовірності щодо виникнення нових НС, з урахуванням рівня антропо-техногенного навантаження регіону. При вирішенні проблеми організації медичного постачання мобільних медичних формувань, що приймають участь у наданні ЕМД постраждалим внаслідок НС, особливу вагу мають чинники, які суттєво можуть впливати на можливу кількість постраждалих, а саме:

— масштаби (характер, масштаб НС);

— раптовість виникнення НС;

— пора року;

— щільності населення регіону;

— масштаби руйнувань систем життєзабезпечення населення;

— готовність відповідних служб до реагування на НС та початок надання допомоги;

— прогноз щодо кількості осіб, які будуть потребувати надання медичної допомоги та їх розподіл за нозологією та важкістю стану, з урахуванням епідеміології можливої НС.

Надання ЕМД постраждалим при НС техногенного і природного характеру потребують, залежно від обсягу санітарних втрат, оперативного зосередження в осередку катастрофи, потрібної кількості медичних працівників, своєчасності й організації сталого медичного постачання.

Мета цієї публікації — дослідження проблеми медичного постачання мобільних формувань в умовах надзвичайних ситуацій мирного характеру та під час участі в міжнародних гуманітарних місіях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Вітчизняний і міжнародний досвід свідчить, що за умов НС пріоритетного значення набувають заходи медико-санітарного забезпечення постраждалих, тобто від взаємоузгодженості, складу, організації і управління медичним майном мобільних формувань, задіяних у подоланні медико-санітарних наслідків, залежить життя й здоров'я населення. Успіх надання ЕМД у швидкоплинних обставинах може забезпечити сучасний науково обгрунтований стійкий оперативний процес управління медичними резервами центрального й територіального рівнів [1; 2].

На час утворення Державної служби медицини катастроф (ДСМК) України, єдиним правовим актом, який визначав можливості утворення та використання матеріальних резервів на випадок НС, був Закон України "Про державний матеріальний резерв". Згідно зі ст. 3 цього Закону, "державний резерв призначається для ... забезпечення першочергових робіт під час ліквідації наслідків НС". Ст. 121 визначала порядок відпуску матеріальних цінностей з державного резерву. У ній вказувалось, що "державний резерв матеріальних цінностей є недоторканим і може використовуватися лише за рішенням Кабінету Міністрів України. Відпуск матеріальних цінностей з державного резерву здійснюється для ліквідації наслідків НС. Відпуск матеріальних цінностей з державного резерву для ліквідації наслідків НС здійс-

нюється центральним органом виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом, за поданням міністерств, інших органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, на які покладено функції щодо координації робіт по ліквідації наслідків НС за рішенням Кабінету Міністрів України". На жаль, підзаконних нормативних та директивних актів, які б розкривали механізм утворення, поповнення та використання медичного майна державного резерву силами ДСМК із складу цього резерву на випадок НС мирного часу, розроблено не було. Крім того, виникає сумнів щодо якості та відповідності вмісту цього резерву сучасному рівню медицини.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 29.03.2001р. № 308 "Про порядок створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків" за дорученням МОЗ України науковими підрозділами УНПЦ ЕМД та МК із залученням фахівців провідних наукових закладів та керівників територіальних органів охорони здоров'я було науково обгрунтовано порядок створення і використання резервів лікарських засобів, виробів медичного призначення та медичного обладнання для запобігання та подолання медико-санітарних наслідків НС, їх номенклатуру, обсяг та норми накопичення.

Наказом МОЗ України від 03.05.2001 р. № 165 "Про створення резервів лікарських засобів та виробів медичного призначення для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків" затверджено "Положення про відомчий, регіональний та місцевий резерви лікарських засобів та виробів медичного призначення МОЗ України на випадок виникнення НС". Цим положенням визначено, що відомчий та регіональні резерви розміщуються на центральних складах спецмедпостачання МОЗ України та на складах баз спеціального медичного постачання управлінь охорони здоров'я облдержадміністрацій.

Наказом МОЗ України від 10.08.2001 р. № 331 "Про затвердження номенклатури резервів лікарських засобів, виробів медичного призначення та медичного обладнання для запобігання та ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру" затверджені номенклатура, обсяг та норми накопичення лікарських засобів та виробів медичного призначення відомчого резерву МОЗ України, регіональних резервів та номенклатура і порядок накопичення резервів медичних закладів. У цьому наказі, виходячи з міркувань економічного характеру, було запропоновано накопичувати резерви в закладах охорони здоров'я, що мають не менше 180 ліжок, при цьому обсяги резервів повинні забезпечити функціонування 10% додаткових ліжок. У зв'язку з цими обставинами, більшість сільських районів не накопичують ніяких резервів, що ускладнює діяльність місцевих органів охорони здоров'я у випадку НС на їх територіях. Крім того, наказом визначені терміни, протягом яких резерви мають бути створені та накопичені. Проведений моніторинг стану планування роботи з накопичення резервів та фінансування цих потреб в державному та місцевих бюджетах і відповідних кошторисах органів управління охороною здоров'я показав, що в 2008 р. передбачалося виділення коштів не більше 10 % від потреб, протягом 2009 р. ці заходи не були заплановані. Така ж тенденція відстежувалася протягом 2010—2011 рр.

У теперішній час у зв'язку з прийняттям Закону України "Про екстрену медичну допомогу" виникла потреба в розробці системи державного управління медичним постачанням формувань і закладів ДСМК за сучасних умов з урахуванням як дій всіх організацій на центральному і територіальному рівнях управління, так і динаміки, кількості та виду НС, а також забезпечення сталого функціонування служби швидкої медичної допомоги.

Медичне майно, що є на оснащенні сил ДСМК, залежно від місця зберігання та можливості використання поділяється на [2; 3]:

— відомчий резерв медичного майна ДСМК;

— територіальний (оперативний) резерв медичного майна ДСМК;

— постійне табельне оснащення формувань і закладів ДСМК.

Відомчий резерв медичного майна ДСМК України створюється за рахунок Державного бюджету. Плануванням створення відомчого резерву медичного майна державного рівня покладено на МОЗ України. Структуру і номенклатуру резерву медичного майна державного рівня розробляє головна установа ДСМК -УНПЦ ЕМД та МК.

Відомчий резерв МОЗ України включає перелік матеріальних цінностей, що накопичується за рахунок Державного бюджету відповідними центральними органами виконавчої влади згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 308 від 29.02.2001 р. у обсязі, достатньому для забезпечення першочергових робіт з ліквідації медико-санітарних наслідків НС на термін до видачі матеріальних цінностей з Державного матеріального резерву відповідно ст. 12 п. 7 Закону України "Про Державний матеріальний резерв" [3—6].

На територіальному рівні управління роботою зі створення територіального резерву медичного майна ДСМК покладено на МОЗ АР Крим та управління охорони здоров'я адміністративних територій [2; 8]. Ці резерви створюються коштом місцевого бюджету. Територіальні резерви використовуються територіальними органами управління ДСМК згідно планів медико-санітарного забезпечення населення адміністративних територій при НС [2; 7; 8].

Постійне табельне оснащення (перелік медикаментів і виробів медичного призначення (ВМП) формувань і закладів визначається потребами у виконанні ними своїх функцій в повсякденних умовах та при розгортанні закладів і формувань за умов НС згідно їх функціонального призначення. Номенклатура та обсяг постійного типового табельного оснащення задається нормативним документами МОЗ України. Конкретні закладки майна згідно табелю оснащення кожного закладу і формування складаються на підставі типових з урахуванням особливостей роботи і затверджуються органом управління охорони здоров'я, якому підлягає заклад (формування).

Аналіз досвіду ліквідації медико-санітарних наслідків НС свідчить про необхідність створення і вдосконалення матеріально-технічного оснащення формувань

і закладів, які беруть участь у ліквідації медико-санітарних наслідків НС і створення оперативних резервів медичного майна [9—11].

При вирішенні завдання медичного постачання мобільних медичних формувань, що беруть участь у процесі ліквідації медико-санітарних наслідків НС природного і техногенного характеру нами було використано статистичні дані, показники роботи клінічних відділень мобільного госпіталю МНС України при наданні медичної допомоги значним контингентам постраждалих у Туреччині (1999 р.), Індії (2001 р.), Ірані (2003—2004 рр.) та Пакистані (2005 р.) [12].

Величини оптимальних запасів оперативного резерву по видах медичних ресурсів визначаються відповідно до норм витрат медикаментів та ВМП (медичного майна) для надання медичної допомоги пацієнтам з певною патологією. Норма витрат медичного майна — це науково обгрунтований кількісний показник предмета медичного майна, установлений для витрат закладу, підрозділу або формування ДСМК для надання медичної допомоги певній кількості постраждалих за певний час роботи в умовах НС.

Такими нормами витрат для закладів ДСМК є Тимчасові табелі оснащення медичним майном спеціалізованих бригад постійної готовності першої та другої черги (19-ти найменувань бригад). Тимчасові табелі, розроблені автором у співавторстві з фахівцями УНПЦ ЕМД та МК [1; 13] і схвалені провідними фахівцями МОЗ України. Ступінь прогресивності розроблених медичних норм витрат медичного майна проконтрольовано методом порівняння з нормами витрат світових стандартів (стандартів ВООЗ). Якщо таке порівняння неможливе, прогресивність норм витрат встановлюється порівнянням з галузевими нормами.

ВИСНОВОК

У зв'язку з прийняттям Закону України "Про екстрену медичну допомогу" та покладенням на територіальні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф нових функцій і завдань існуюча система медичного постачання мобільних медичних формувань для роботи в умовах НС мирного характеру потребує нормативного вирішення насамперед умов накопичення відповідних обсягів медикаментів і ВМП, а також вирішення проблеми доступу та умов використання оперативних запасів медичного майна, їх поповнення та оновлення, додаткового постачання необхідних медикаментів і ВМП мобільним медичним формуванням при роботі безпосередньо в зоні НС. Адже на сьогоднішній день вище означені питання не мають чіткого унормування, що створює певні складнощі у практиці надання ЕМД постраждалим внаслідок НС.

Література:

1. Особливості організації матерільно-технічного забезпечення формувань і закладів Державної служби медицини катастроф України / Рощін Г.Г., Волошин В.О., Михайловський М.М., Градун Ю.Г., Терент'єва А.В. та ін. // Вісник соціальної гігієни та охорони здоров'я. — 2000. — № 3. — С. 82—86.

2. Медичне постачання формувань і закладів Державної служби медицини катастроф України (Методичні рекомендації) / Картиш А.П., Рощін Г.Г., Волошин В.О., Михайловський М.М., Терент'єва А.В. та ін. — К.: МОЗ України, УНПЦ ЕМД та МК, КМАПО ім. П.Л. Шупика, 1999. — 158 с.

3. Державна служба медицини катастроф України. Правові та нормативні акти. Довідковий посібник. — К.: МОЗ України, УНПЦ ЕМД та МК, 1998. — 136 с.

4. Закон України "Про державний матеріальний резерв", прийнятий Верховною Радою України 24.01.1997 р. // Урядовий кур'єр. — 1997. — 24 січ.- С. 10—17.

5. Наказ МОЗ України від 04.06.1997р. № 171 "Про утворення Українського науково-практичного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф" / / Державна служба медицини катастроф. Правові та нормативні акти. Довідковий посібник. — К.: МОЗ України, УНПЦ ЕМД та МК, 1998. — С. 30—32.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.1995 р. № 819 "Про взаємодію медичних служб Збройних Сил та інших військових формувань із державною системою охорони здоров'я і про створення загальнодержавної системи екстремальної медицини" / / Державна служба медицини катастроф. Правові та нормативні акти: довідковий посібник. — К.: МОЗ України, УНПЦ ЕМД та МК, 1998. — С. 71—73.

7. Правові основи Державної служби медицини катастроф України; авт. кол. Рощін Г.Г., Волошин В.О. та ін. / МОЗ України. — УНПЦ ЕМД та МК. — К., 2002. — 242 с.

8. Територіальні центри екстреної медичної допомоги у складі Державної служби медицини катастроф України та їх організація: методичні рекомендації. — К.: МОЗ України, УНПЦ ЕМД та МК, 1998. — 84 с.

9. Рощін Г.Г. Участь українських медиків у міжнародних гуманітарних акціях під час ліквідації наслідків потужних землетрусів у центрально-азійському регіоні (повідомлення перше) / Г.Г. Рощін, Я.С. Кукуруз, А.В. Терент'єва / / Укр. журн. екстр. медицини ім. Г.О. Можаєва. — 2008. — Т. 9. — № 1. — С. 39—45.

10. Рощін Г.Г. Участь українських медиків в міжнародних гуманітарних акціях під час ліквідації наслідків потужних землетрусів у центрально-азійському регіоні (повідомлення друге) / Г.Г. Рощін, Я.С. Кукуруз, А.В. Терент'єва / / Укр. журн. екстр. медицини ім. Г.О. Можаєва. — 2008. — Т. 9. — № 2. — С. 5—8.

11. Рощін Г.Г. Участь українських медиків у ліквідації наслідків потужного землетрусу в Пакистані (повідомлення третє) / Г.Г. Рощін, Я.С. Кукуруз, А.В. Терент'єва / / Укр. журн. екстр. медицини ім. Г.О. Можаєва. — 2008. — Т. 9. — № 3. — С. 20—23.

12. Організація та управління процесом надання медичної допомоги постраждалим внаслідок землетрусів: монографія / С.О. Гур'єв, П.Б. Волянський, А.В. Терент'єва та ін. — Переяслав-Хмельницький: СКД, 2008. — 188 с.

13. Резерви лікарських засобів, виробів медичного призначення та медичного обладнання для ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій / Г.Г. Рощін, В.О. Волошин, І.М. Рогач та інш. // Вісник соціальної гігієни та охорони здоров я. — 2002. — №3. — С. 42—46.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2012 р.